Retallos da Memoria
Asociación Memoria Histórica Democrática.

Coordinadores: Enrique Barrera Beitia e Bruno González Mauriz.

1ª Edición: Xuño do 2007.
Edita: EQUONA Deseño Editorial, S.L.

Material Fotográfico: Memoria Histórica Democrática.

Depósito Legal:
ISBN: 978-84-935882-0-5

Ramiro Carrodeguas Castro e a súa muller Florentina Rioseco López o día da súa boda. Dez de Mayo de 1921.

Ramiro Carrodeguas Castro era un neno do hospicio da Praza de Amboaxe, que naceu no concello de Ortigueira no ano 1904. No mesmo hospicio –aínda que separados- coñeceu a Florentina Rioseco López, coa que casaría no ano 1921, tendo cinco fillos (Ramiro, Pablo, Fermín, Concepción e María).

Como moitos rapaces de orixe humilde, as forzas armadas eran unha vía para acadar unhas condicións dignas de vida, polo que entrou como cabo da armada. Co nacemento do primoxénito (Ramiro) abandonaron a parroquia mugardesa de O Seixo para se trasladar á Rúa da Estrela, no ferrolán barrio de Canido.

As actitudes derivadas da mentalidade feudal dos mandos do corpo patentado da Armada provocaron un forte enfrontamento cos cabos, aos que trataban non como subordinados senón como criados. Coa chegada da República, os abusos se denuncian na prensa e xurde un movemento reivindicativo e de protesta. Na prensa ferrolá de esquerdas (Renovación, El Obrero) temos numerosos exemplos. Os cabos e a mariñeiría recibían ordes de pintar os tellados dos domicilios particulares dos mandos, limpar a Igrexa na que se ían casar os fillos e fillas da oficialidade, servir a comida do banquete, facer a compra no mercado, etc. Todo isto para aforrar cartos. Tamén escamoteábase a comida do rancho, moi deficiente e que motivaba malestar. Sabemos que nunha ocasión, a tropa depositou o rancho nas portas do Casino ferrolán.

Ramiro Carrodeguas Castro (primeiro pola dereita na fila superior) no hospicio de Ferrol. 1914.

Co apoio das autoridades republicanas empezaron a se tratar estes abusos. O persoal das Forzas Armadas está para servir a Nación. Para isto ten que haber a debida disciplina e unha cadea de mando, que implica obediencia pero non plei-

tesía nin vasalaxe feudal. O goberno decreta a existencia de comités de compras, nos que participan representantes dos cabos e da mariñeiría, para mercar nos establecementos que oferten mellores prezos e calidade. A melloría é inmediata. Con menos cartos, o rancho mellora extraordinariamente.

Neste contexto de recuperación da dignidade, algúns cabos cobran especial relevancia, entre eles Ramiro Carrodeguas Castro. Pola súa procedencia humilde era especialmente sensible ás situacións de abuso e atopaba na lectura as ferramentas para argumentar dialecticamente. Antonio Ares Abelleira (presidente de honra da asociación Memoria Histórica Democrática) , lémbrase del perfectamente, como un cabo comprometido ideolóxicamente. Era lóxico que fose visto como un líder natural entre os seus compañeiros. Pola contra, figura para os mandos reaccionarios da Armada como un "perigoso elemento sedicioso".

No verán de 1936 todo o mundo sabe que o exército está a piques de dar un golpe de estado para rematar coa República e restaurar a monarquía. Numerosos mandos da Armada en Ferrol participan na conspiración. Os cabos o saben e toman medidas para abortar o golpe de estado e defender –coma é a súa obriga- ao lexítimo goberno.

Cando os conspiradores inician a sedición, atopan a oposición dos cabos e da mariñeiría, que controlan o Arsenal. Estes militares sublevados tiveron que deter ao contra-almirante Azarola Gresillón, a quen fusilaron posteriormente e a outros comandantes de buques leais ao goberno, como Sánchez Ferragut.

Neses días de loita, do 20 ao 23 de xullo de 1936, Ramiro Carrodeguas e o maestre Manso lideran –entre outros- a resistencia republicana no cuartel das Brigadas de Instrucción, dominando as dependencias, detendo a oficiais sublevados

como Guarch (de Intendencia), o tenente de navío Prado e Manuel Antón Rozas, pero a ausencia de armas de fogo suficientemente potentes impiden a súa saída. Os sublevados montaron unha sección de metralladoras na porta do Arsenal que dá saída á praza Vella. Os acontecementos están relatados en diversos libros e non cumpre repetilos nesta historia. O resultado final foi que a fortuna decantouse finalmente a prol dos sublevados e Ramiro Carradeguas, será o abandeirado que sae do cuartel para negociar a rendición. Aos militares franquistas interesáballes rematar canto antes a loita e ofreceron respectar as vidas dos prisioneiros.

Mais a palabra de honra dos militares sublevados carece de valor e case inmediatamente comeza unha longa cadea de fusilamentos. O 5 de setembro de 1936, Ramiro é fusilado na Punta do Martelo. A meirande parte dos asasinatos foron baixo a modalidade do "paseo", é dicir, sen xuízo. Sinxelamente, os sacaban da cadea e nas aforas da cidade dábanlles un tiro nas costas. Pero os golpistas querían facer un especial escarmento cos militares máis representativos. Para sete deles reservaron un simulacro de xuízo, o consello militar número 34 do ano 1936. O fiscal do caso era o coronel auditor Luciano Conde Pumpido (tío segundo do actual Fiscal Xeral do Estado) e os reos xa estaban sentenciados de antemán. Xunto a Ramiro (que era cabo de artillería), comparecen seis homes do cruceiro Cervera: o cabo electricista Paulino Rodríguez, de Ferrol, a cabo de artillería Gerardo Picallo, de Neda e os mariñeiros Eugenio Salgado de Pontedeume, Ángel Sanz de Serantes (concello posteriormente anexionado polo de Ferrol), Bernardino Vila, de Fene e Pedro Rodríguez, de Sober (Lugo).

A pena de morte –executada de inmediato o sábado 5 de setembro- baseábase nun suposto delito de rebelión militar.

Enorme paradoxal que os militares que se rebelan contra o goberno acusen de rebelión militar aos militares que o defenden. O máximo mando de Ferrol, o contraalmirante Azarola, tamén será acusado de rebelión militar polos seus subordinados e fusilado. O neto de Ramiro, proporcionoume un exemplar do Ideal Gallego do 8 de Xullo de 1979, no que rememorando o "alzamento en Galicia", titulaba "La marinería se amotinó contra sus jefes", engadía que o contraalmirante Azarola "tuvo que ser fusilado" (o suliñado é meu) e que segundo varios historiadores republicanos houbo represión.

Presos da Escolleira que viron o fusilamento de Ramiro, tiveron oportunidade de explicar posteriormente, que afrontou cunha enorme entereza este trance.

A súa muller Florentina Rioseco, carente de recursos económicos, ten que meter no Hospicio aos tres nenos varóns e se queda coas dúas fillas. Traballou duramente servindo nalgunhas casas e descargando carbón. Esta durísima actividade é a que permitiulle cobrar unha modesta pensión de xubilación.

Fermín Carrodeguas conta que a vida no Hospicio era moi dura. As fins de semana tiñan permiso para ver a súa nai dúas horas. Había unha escola e non garda moita queixas dos mestres, pero si das monxas.

- "Aos fillos dos roxos tratábannos de maneira distinta e botábannos na cara a nosa condición de perdedores da guerra e de ser enxendrados por asasinos e criminais. Tiñamos que calar. Case todos eramos fillos de fusilados, xente que estaba na cadea ou escapada. A asistencia a misa era obrigatoria. Rezábamos a todas horas e pola tarde o rosario. Pasábase moita fame neses anos pero no Hospicio, polo menos, dábannos algo aínda que era moi escaso e de mala calidade".

Ramiro Carrodeguas, o neto de Ramiro e o sobriño de Fermín, que asiste a conversa, intervén neste intre da mesma:

- " O meu pai non contaba moitas cousas pero díxome nunha ocasión que vomitou a comida e que as monxas obrigáronlle o comer o que devolvera".

-"Non lembro tal cousa –dá como resposta Fermín- porque era moi cativo. O que podo dicir é que as monxas comían moito mellor que nós. Non eran moi católicas precisamente. Estivemos no Hospicio ata os catorce ou quince anos e logo marchamos á Coruña a vivir na casa dunha tía da nosa nai. O meu irmán Ramiro entrou a traballar de aprendiz na fábrica de armas da Coruña e logo, anos despois entrou na Bazán como electricista. Eu tiña 11 anos. Debía ser polo ano 1943. Logo empecei a traballar nunha perruquería, nun almacén de froitas e finalmente, grazas a unha amizade con Antonio Díaz Rascado entrei a traballar en Astano como grueiro reencontrándome con José Fernández (Molinuco) a quen coñecín no hospicio."

Fermín Carrodeguas, que co paso do tempo foi un dos fundadores da A de VV de Cañido aló polos anos setenta, aínda que nunca tivo carné do PCE, axudaba a repartir o MO (Mundo Obreiro) e pertencía ás CCOO. Como o seu amigo José Fernández (Molinuco) non tiña coche, ía na súa compaña a buscar os Mundos Obreiros a Betanzos e logo facían paquetes para repartir. Sen dúbida fixo a súa contribución persoal á loita pola Transición Democrática.

Respecto ao seu pai non ten recordos por razóns da súa escasa idade no momento do fusilamento:

- "Cando fixen o servizo militar no cruceiro Canarias, había brigadas e contramestres que ao saber quen era o meu

pai, me comentaban discretamente que foi unha gran persoa, moi preocupada polos problemas dos compañeiros. Nas forzas armadas houbera unha grande represión franquista contra os militares demócratas, polo que valoro moito estas opinións do ano 1950"

A marcha a París.

O seu irmán Ramiro Carrodeguas decidiu emigrar a París no ano 1963 para mellorar a calidade de vida e proporcionar uns estudos ao seu fillo Ramiro. Xa en Ferrol amosaba interese polos aspectos sociais e políticos e na súa estadía en París, ingresará no PCE (Partido Comunista de España).

Ramiro Carrodeguas o seu fillo co tambor e a sua muller Mª do Carmen Montero Carro na casa Galega de París.

"Eu estudaba –conta o fillo- no Liceo Voltaire, un dos máis importantes de París. A ensinanza era laica e de gran calidade e esixencia. Nas aulas eramos 32 persoas como moito, tiñamos que estudar varios idiomas e eu escollín francés, inglés e castelán. Tamén se ofertaba alemán e ruso, entre outros. Se-

gundo as notas, acadabas un posto no ránking da lista da clase. Eran moi competitivos. Cada semana iamos a natación a unha pía climatizada. Tiña amigos xudeus e musulmáns e era moi feliz. Vivíamos no Boulevard Beau Marchais, número 98, xunto á rúa San Sebastián Froisard, moi preto da Bastilla.

Vivimos a revolta estudiantil de maio de 1968. Nunha ocasión, o meu pai meteu na casa a uns rapaces que corrían diante da policía e que choraban polos gases lacrimóxenos. Lavoulles a cara e deulles leite para beber. Nesas datas, no Liceo fixemos folga e ficamos pechados uns días.

María del Carmen Montero, Ramiro Carrodeguas e o seu fillo en París. 1966.

Tiñamos un grupo galego de danza (Coro Galego de París) e percorríamos toda Francia. Eu tocaba a guitarra e a pandeireta. Nunha ocasión a toquei acompañando a Paco Ibáñez nun concerto multitudinario. Cantaba “A galopar”. Logo tomei un café con el. Tiña daquela 12 anos”.

O regreso a España.

“Dábame conta do que estaba ben e do que estaba mal, diferenciaba a democracia da dictadura. En París vía moitos reportaxes da España e da guerra civil (os franceses desprezaban a Franco en grado extremo). A miña nai traballaba de costureira na casa duns xudeus que estiveron nun campo de concentración e eu falei algunhas veces con eles. Todas estas cousas non se podían ver na España pola censura. Todos os

veráns viña a Ferrol. As maiores diferencias entre España e a Francia as percibía no plano económico e polo que atinxe ao nivel de vida. A diferencia era enorme. Como os meus pais traballaban ambos os dous, eu tiña cousas que me situaban por riba dos veciños cos que xogaba, pero non tiña problema en compartir. Tiña unha bicicleta de carreiras (non habería máis de catro ou cinco en Ferrol neses anos), un bote pneumático, botas de futbolista con tacos de aluminio (un luxo neses anos). En Ferrol non había sequera semáforos e tampouco piscinas. En París as había climatizadas. Precisamente a facilidade de practicar deporte fixo de min un rapaz moi ben adestrado nos deportes. Isto axudoume para acadar posteriormente unha praza de bombeiro.

Pero tiña catorce anos e nesa idade pénsase na diversión. Divertíame moito en Ferrol e pensei que sería máis divertida a vida en España, que aquí todo era festa e regresei a Ferrol no ano 1969. A escola era máis fácil. Agora penso que foi unha decisión tal vez non correcta, porque obriguei a que os meus pais regresaran aos cinco meses. Era fillo único e non querían vivir sen min. O meu pai morreu de cancro no ano 1983 con 55 anos no Novoa Santos. Fumaba moito"

Cando Ramiro soupo do traballo que a Asociación Memoria Histórica Democrática estabamos a facer, entrou en contacto con nosco para relatarnos a curta pero intensa vida do seu avó e as consecuencias que o seu fusilamento provocara para eles. Aínda figura oficialmente como un sedicioso, como un rebelde. Desexa o restablecemento da verdade histórica e a rehabilitación dos seus devanceiros. Moralmente, xa fai tempo que os españois asasinados na defensa das liberdades están rehabilitados na sociedade española. Pero non abondará mentres non sexan anulados xurídicamente os xuizos franquistas contra os defensores da legalidade republicana.

Enrique Barrera Beitia.